

קורס בוררים מיוחד, שנועד להכשיר אותם למלא תפקיד זה.

"המועצה מנהלת פנקס מומחים ובוררים ומתחתיה פועלות ארבע ועדות למינוי בוררים ומומחים", הסביר יו"ר הלשכה, מהנדס יעקב חי. "כל פעולות המועצה מתנהלות על-פי תקנון. ארבע הוועדות הפועלות במסגרת המועצה ממנות את הבוררים והמומחים לתפקידים השונים, כשלחברי הוועדות עצמם אין, כמובן, זכות להתמנות כבוררים או כמומחים".

הנהלת הלשכה תכנס בעתיד את חברי המועצה לפחות פעם בשלושה חודשים ותערוך כינוסים מקצועיים בהשתתפות אנשי מקצוע, כדי להנחות ולהדריך את הבוררים והמומחים לקראת המינויים שיוטלו עליהם בעתיד. החברים יעברו מעתה גם השתלמויות ועדכונים כמה פעמים בשנה, כדי לעדכן אותם בהתפתחויות.

עו"ד יחיאל ברונר, שהוא גם מהנדס מכוונת במקצועו ובעל הטור הקבוע "סוגיות בדיני בוררות" המתפרסם מעל דפי בטאונט, אמר שהמפגש נועד לאפשר אינטראקציה בין בתי המשפט לבין הבוררים, בין במהלך הבוררות ובין לאחריה, באשר לאישור או לביטול פסק הבורר. הוא ביקש גם לקבל היוזן חוזר מהמשתתפים, באשר לנושאים המעניינים אותם בתחומי הבוררות.

השופט המחוזי גבריאל קלינג הבהיר בהמשך, שמוסד הבוררות הוא מוסד שנקבע ע"י החוק, בסעיף 79 מחוק בתי המשפט, הקובע ששופט היושב בדין יכול להביא עניין מסוים לבוררות. כלומר,

יו"ר הלשכה מהנדס יעקב חי, פותח את המפגש בין חברי מועצת הבוררים והמומחים בלשכה, לשופט המחוזי גבריאל קלינג (מימין). במרכז התמונה מהנדס עו"ד יחיאל ברונר.

מועצת המומחים והבוררים, שהיו"ר שלה הוא יו"ר הלשכה, היא מונה כיום כ-300 חברים, מהנדסים מהתחומים השונים של מקצועות ההנדסה. מתוך המועצה מתמנים מדי פעם בוררים הן ע"י בתי המשפט והן ביוזמה של בעלי מחלוקת. תפקידם להכריע בין הצדדים החלוקים במקום ערכאה שיפוטית, כי מומחים מגישים לבתי המשפט חוות-דעת מוסמכות ואובייקטיביות בנושאים מקצועיים שונים, אבל לבית המשפט אין כלים כדי לבדוק אותם. המועמדים לתפקיד הבוררים מתמנים לאחר שעברו

בית-המשפט לעזרת הבוררים

השופט המחוזי גבריאל קלינג מנחה את חברי מועצת הבוררים והמומחים הפועלת במסגרת הלשכה:

החוק מיידע את השופטים שיש מוסד כזה ומציע להם לשקול להעביר דיון והכרעה בנושאים מסוימים למוסד הבוררות. מצד שני, ישנה גם אוכלוסייה, הפונה ביוזמתה ישירות למוסד הבוררות, כתחליף לערכאה שיפוטית.

"אנחנו משתדלים להמריץ אנשים ללכת לבוררות, כדי להקל את העומס מעל בתי המשפט", אמר השופט קלינג. בהקשר זה ציין השופט גם את העובדה שלפני כ-20 שנה החליטה הכנסת, כדי לעודד אנשים לפנות למוסד הבוררות, להחזיר להם את אגרת בית המשפט ששילמו, אם חזרו בהם מפנייה לבית המשפט והסכימו להמירה בבוררות. בית המשפט נכון להגיש עזרה לבורר לאורך כל הדרך, והבורר יכול בכל שעה ובכל שלב לפנות לבית המשפט ולבקש ממנו סיוע בכל נושא הקשור לבוררות.

השופט קלינג ציין עוד, כי חוק הבוררות משנת 1968, בניגוד לחוקים אחרים המנוסחים בצורה שלפעמים קשה להבניה, הוא חוק קריא בדרך כלל, אך מאחר שמשולבים בו גם פרשנויות שנתנו בתי המשפט לסעיפים שונים, אפשר להיעזר לצורך זה בספרה של פרופ' סמדר אוטולנג, בו מצויות תשובות לבעיות שמטרידות את הבוררים מדי פעם. השופט קלינג ציין לשבח גם את מדורו של עו"ד מהנדס ברונר בירחון הלשכה, והגדיר אותו "מאיר עיניים", בהיותו מכוון לאנשים שלא למדו משפטים.

יש חסינות לבוררים

השופט קלינג התווה בפני חברי מועצת הבוררים והמומחים כמה עקרונות יסוד, שינחו אותם בעבודת הבוררות. כך, למשל, הוא הדגיש את העובדה, שכל הסכם על פנייה לבוררות צריך להיות הסכם כתוב ורצוי גם מפורט.

"הסכמי בוררות נעשים, בדרך כלל, כאשר חושבים על חתונה ולא על גט, ולכן לא מקדישים להסכמים אלה הרבה זמן. אבל כאשר מחליטים מראש, שבמקרה של סכסוך בין הצדדים תהיה פנייה לבוררות, רצוי לקבוע מראש מי יהיה הבורר, שכן לאישיותו של הבורר יש השלכה על אופן ניהול הבוררות – וזה גם אחד היתרונות של הבוררות על-פני בית-משפט. כשפונים לבית-משפט לא יודעים מי יהיו השופטים שידונו בסכסוך, אבל כשנסמכים מראש על בורר, יודעים מראש מה זוגו ומה טבעו. כאשר אין הסכם מראש על בדבר בורר שיכריע בסכסוך, אפשר לפנות לביהמ"ש ולבקש ממנו למנות בורר".

לעיתים, הסביר השופט קלינג, יש אי-שביעות רצון מהבורר מצד אחד הצדדים. לפעמים יש גם פסול בבורר. במקרים כאלה יכול כל אחד מהצדדים לפנות לביהמ"ש ולבקש להעביר את הבורר מתפקידו. עם זאת, ציין השופט קלינג, בתי המשפט זהירים מאוד בנושא זה ונשמרים שלא להעביר בוררים מתפקידם, אלא אם כן יש לכך נימוקים כבדי משקל.

"מה שקובע היא התנהגותו של הבורר לאורך הליכי הבוררות. כדאי לו לזכור, שהוא והתנהגותו נמצאים כל הזמן תחת עין בוחנת בזכוכית מגדלת", אמר השופט קלינג.

את הבוררים החוששים מתיבעת נזיקין נגדם במקרה שיטענו טעות כלשהי בגלל אי בקיאות משפטית, הרגיע השופט קלינג, בהסבירו, שלבוררים מוקנית אותה חסינות כמו לשופטים. לשופט יש חסינות. אם הוא עושה טעות, אי-אפשר להגיש נגדו תביעת נזיקין על רשלנות והחוק מקנה אותה חסינות גם לבוררים. בורר המכריע בסכסוך בענייני הנדסה, למשל, אינו חייב להיות מהנדס. הוא יכול להיות גם רוכל בשוק, אבל מרגע שהתמנה כבורר יש לו חסינות. עם זאת, בחוק הבוררות יש הוראה הקובעת כי לבורר יש אחריות: הוא חייב לנהוג כלפי בעלי הדין בנאמנות. אפשר להעביר בורר מתפקידו כאשר מתברר שאינו ראוי לאמון הצדדים.

בהקשר זה, הזכיר השופט קלינג מקרה מפורסם, שבו התנהלה בוררות בין האחים יוחננוף בפני עו"ד יהושע רוטנשטרייך, מי שהיה בשעתו ראש לשכת עורכי הדין הראשון בישראל. יום אחד הוגשה בקשה לפסול את כהונתו של עו"ד רוטנשטרייך כבורר. התברר, שאחד האחים נכנס באקראי למשרדו וביקש את אחד מעורכי-הדין במשרד לנסח לו הסכם להשכרת חנות. כשנדע על כך לאח האחר, הוא ביקש לפסול את הבורר. עו"ד רוטנשטרייך נאלץ לוותר על הבוררות, למרות שאיש לא חשד בו, ששיקול הדעת שלו פסול.

סיבה אחרת לפסילת בורר יכולה להיות שהבורר גורם לעינוי-דין. "בורר לא יכול למשוך את תהליך הבוררות. הוא חייב לקבוע לוח זמנים סדיר ולעמוד בו", הסביר השופט קלינג. "סיבה נוספת לפסילת בורר יכולה להיות כאשר נבצר ממנו למלא את תפקידו, אם חלה, או מונה לתפקיד אחר".

לאחר שמונה הבורר, רצוי מאוד שהצדע הראשון שיעשה יהיה להזמין אליו את הצדדים, לשמוע על מה המחלוקת ולקבוע איך תתנהל הבוררות ולפי איזה לוח-זמנים. בניגוד לשופט, הבורר אינו מחוייב בסדרי הדין וגם לא קשור בדיני הראיות. הוא גם אינו חייב לנהל פרוטוקול, אבל הוא חייב להעמיד את התיק שבו הוא מנהל את הבוררות לרשות בעלי-הדין.

כאן נתן השופט קלינג גם עצה טובה לבוררים: כדאי לנהל פרוטוקול, למרות שהחוק אינו מחייב זאת. זה טוב בעיקר לבורר. שכן, הוא יודע מתי הוא מתחיל בוררות, אבל לא תמיד יודע מתי יסיים אותה. פרוטוקול מסודר יכול לשרת את הבורר עצמו, כשהתהליך מתמשך.

ועוד עצה שנתן השופט קלינג: כשנתקלים בבעיה ומבקשים פתרון מעשי, פונים לבית המשפט. לבית המשפט יש סמכות לסייע לבורר

בית-המשפט לעזרת הבוררים

(המשך מעמוד 24)

לכל אורך הדרך, לתת צווים זמניים, לזמן עדים, להטיל עיקולים וכו'. צווים כאלה אפשר לקבל גם לפני תחילת הבוררות "וזה רק מעיד עד כמה רצה המחוקק לחזק את מוסד הבוררות", כדברי כבוד השופט קלינג.

כל אחד יכול להיות בורר

גם השופט המחוזי בדימוס שאול אלוני, שהופיע מטעם חברי מועצת חוות-דעת הבוררים והמומחים של הלשכה בסדרה של שלוש הרצאות, הסכים עם השופט קלינג שהבורר אינו מחוייב בהשכלה או בהכשרה, אבל דעתו של אלוני איננה נוחה מכך – "לפי תפיסת העולם שלי, יכול רק משפטן לנהל בוררות".

לאחר שסקר את התפתחות חוק הבוררות, הגיע השופט אלוני

ל"היום כולם מסכימים, שמה שנקרא מוסד הבוררות הוא כישלון מוחלט – מבחינת הציפיות שהיו ממנו, שיוריד תח ממשי מעול הדיונים המוטל על בתי המשפט. לאור זאת ניסו למצוא תרופות חדשות, באמצעות רעיונות כמו גישור ופישור, פטנטים חדשים שהם ייבוא מאמריקה, אבל אלה לא הצליחו לתפוס את מקום הבוררות. לצערי הרב, ניסיונות אלה הם כישלון גרוע עוד יותר מאשר הבוררות".

לאחר "דברי עידוד" אלה, היו לשאול אלוני גם כמה דברים טובים לומר על מוסד הבוררות: "על פי תפיסת בית המשפט העליון, בוררות זה פשרה, אבל אנחנו לא אוהבים פשרות. אנחנו עם מאוד לא פשרני. אנחנו מחפשים צדק, לא פשרה. וכשמסבירים לישראלי שבוררות זה פשרה, הוא כבר לא רוצה בוררות".

נכון שהחלטה ללכת לבוררות היא פשרה, אבל הבוררות עצמה אינה פשרה. היא לא שונה מהתדיינות בפני בית-משפט וזו פסיקה של בית המשפט העליון. השופט אלוני אמר, כי הבוררות היא מקבילה של בית-משפט: ניהול דיון בתנאים הרבה יותר נוחים ילי פרוצדורליות... צריך לדעת שמבחינת הדין הסכם בוררות לא הסכם, שכל דיני החוזים רובצים עליו. עצם כריתת הסכם נעשית ע"י הצעה וקיבול והסכם צריך להיות בדרך כלל בכתב. חוק הבוררות הוא אחד היוצאים מהכלל בתחום ההסכמים שמחייבים כתב. לפי חוק הבוררות ההסכם חייב להיות בכתב, אבל דרישת הכתב לא מחייבת חתימה על ההסכם. בדרך כלל חתימה היא הסכמה למה שנכתב, אבל בבוררות לא צריך חתימה.

לאחר מכן עמד השופט אלוני על חשיבות מרכיב הסכסוך שבהסכם הבוררות. "בהיעדר סכסוך אין דיון", קבע, "כי סכסוך הוא המרכיב של כל דיון משפטי. מהנדס יכול להתמנות כבורר בסכסוך, או מעין בורר-מומחה, שיבוא לבדוק אם דבר מסוים נעשה כהלכה מהבחינה ההנדסית. אבל במקרה זה הוא אינו בורר, שכן החובות המוטלות על בורר הן שונות מהחובות המוטלות על מומחה".

השופט המחוזי בדימוס שאול אלוני

הסכם הבוררות צריך להגדיר את הסכסוך שהוא נשוא הדיון, מפני שאנו כבוררים זקוקים לסכסוך, כדי להצדיק את קיומנו ולנהל בוררות. בורר יונק את סמכותו מהצדדים לסכסוך. בעוד שבבית משפט הצדדים לא יכולים לבחור את הסמכות שתכריע ביניהם, אפילו בהסכמה, הרי שאת הבורר הם יכולים לבחור. הסמכות הזאת היא המסגרת שלו ואסור לו לסטות ממנה. בנקודה זו התפלפל השופט אלוני, בתשובה לשאלה מהקהל, על הגדרת הסמכות. "אם יש ערעור על סמכותו, יכול בורר לדון בסמכות שלו, אבל לא הוא המכריע. המכריע הוא בית המשפט. אם הצדדים מקבלים החלטת בורר, הרי היא שרירה וקיימת. אם הם מסרבים לקבל אותה, בית המשפט מכריע. יכול להיות מצב שבו בכתב המינוי של הבורר מסמיכים אותו הצדדים להכריע בשאלת סמכותו. טעות היא לקבוע שלבורר אסור להחליט בקשר לסמכותו".

אלוני סקר "סוגים שונים ומשונים" של בורריות, החל מבוררות זבל"א (זה בוחר לו אחד וזה בוחר לו אחד) ועד בוררות דין-תורה בפני בית-דין רבני, שגם היא, למעשה, בוררות. ובקשר לפירום האחרון הזה העיר: "זה כמובן מצב אנומלי. זה כמו להחליט שביט משפט יהפוך למוסד לבוררות. זה דבר שלא מתקבל על הדעת, אבל במציאות שלנו זה קיים".

וכך, בהרצאה מרתקת, מהנה ומאלפת, שהמאזינים לה משעשים אותה מדי פעם בשאלות מניסיונם האישי, ומסייטים את המרצה מנושא הרצאתו המרכזי לאפיקים צדדיים, יכול היה השופט בדימוס, אלוני, להקנות לבוררים ולמומחים של הלשכה חלק מהניסיון העשיר, שצבר במהלך הקריירה המשפטית הארוכה שלו. ■